

وضعیت حقوقی اموال غایب مفقودالاثر

وقوع جنگ‌ها یا بلای طبیعی یا رفتن به سفرهای پرمخاطره یا هر اتفاق دیگری می‌تواند عاملی باشد تا کسی از خانه خارج شود و دیگر به خانه بازنگردد.

وقوع جنگ‌ها یا بلای طبیعی یا رفتن به سفرهای پرمخاطره یا هر اتفاق دیگری می‌تواند عاملی باشد تا کسی از خانه خارج شود و دیگر به خانه بازنگردد. کسی که رفته، ممکن است بعد از مدتی خبری از خودش یا جنازه‌اش به خانواده‌اش برسد. این در حالی است که در بسیاری از موارد هم هرگز نه خبری از خود فرد و نه خبری از زنده یا مرده بودنش به دست نمی‌آید و فرد به اصطلاح «غایب مفقودالاثر» می‌شود.

به گزارش «تابناک»؛ ماده 1011 قانون مدنی، اصطلاح غایب مفقودالاثر را تعریف کرده است. غایب مفقودالاثر به کسی گفته می‌شود که از غیبت او مدت نسبتاً زیادی گذشته باشد و از او به هیچ وجه خبری به دست نیاید. غایب مفقودالاثر دارای وضع حقوقی خاصی بوده و حقوق و تکالیفی نیز برای او در قانون مقرر شده است. یکی از نکاتی که در خصوص افراد غایب وجود دارد، این است که باید تکلیف اموال، همسر و وراثت فرد تعیین شود و به بهانه بازنگشتن فرد، زندگی دیگران نباید مختل شود.

به همین دلیل هم هست که قانونگذار مواعیدی را تعیین کرده که با گذشت این مواعد، دیگر فرد زنده تلقی نشده و حکم به فوت او داده می‌شود.

حفظ اموال غایب قبل از تعیین امین

بعد از اینکه مفقودالاثر بودن غایب محرز شد، برای حفظ و اداره اموالش، امینی به وسیله دادگاه تعیین خواهد شد. قانونگذار حفظ و نظارت اموال غایب در مدت زمان قبل از تعیین امین را بر عهده دادستان قرار داده است. (ماده 115 قانون امور حسبی)

نصب امین برای اداره اموال غایب

قانونگذار برای جلوگیری از حیف و میل اموال غایب، تعیین شخص مورد اعتمادی به عنوان امین را پیش‌بینی کرده است. برابر با ماده 1012 قانون مدنی، اگر غایب مفقودالاثر برای اداره اموال خود تکلیفی معین نکرده و کسی هم نباشد که قانوناً حق تصدی امور او را داشته باشد، محکمه برای اداره اموال او یک نفر امین معین می‌کند. تقاضای تعیین امین فقط از طرف مدعی‌العموم و اشخاص ذی‌نفع در این امر قبول می‌شود. ماده 1028 قانون مدنی می‌گوید «امینی که برای اداره کردن اموال غایب مفقودالاثر معین می‌شود، باید نفقه زوجه دایم یا منقطع که مدت او نگذشته و نفقه او را زوج تعهد کرده باشد و نیز اولاد غایب را از دارایی غایب تادیه کند. در صورت اختلاف در میزان نفقه، تعیین آن به عهده محکمه است.»

دادن اموال به تصرف موقت ورثه

از آنجایی که پس از گذشت دو سال از تاریخ آخرین خبر از غایب، احتمال زنده بودن او کمتر است، طبق ماده 1025 قانون مدنی «وراثت غایب مفقودالاثر می‌تواند قبل از صدور حکم موت فرضی او نیز از محکمه تقاضا کنند که دارایی او را به تصرف آنها بدهد؛ مشروط بر اینکه اولاً غایب مزبور کسی را برای اداره اموال خود معین نکرده باشد و ثانیاً دو سال تمام از آخرین خبر غایب گذشته باشد؛ بدون اینکه حیات یا ممات او معلوم باشد. در این مورد رعایت ماده 1023 قانون مدنی، راجع به اعلان مدت یک سال حتمی است.» همچنین وراثت باید ضامن یا تضمینات کافی دیگری بدهند تا در صورت مراجعت غایب یا در صورتی که اشخاص ثالث حقی بر اموال او داشته باشند، از عهده اموال یا حق اشخاص ثالث برآیند. تضمینات مزبور تا موقع صدور حکم موت فرضی غایب باقی خواهد بود. پس از آن که اموال به تصرف موقت ورثه داده شد، وظایف و اختیارات ورثه همان است که برای امین ذکر شد. برای ورثه نیز مانند امین، دادگاه می‌تواند حق‌الزحمه مناسبی از درآمد اموال غایب معین کند و حتی در صورتی که اموال غایب درآمدی نداشته باشد، پرداخت حق‌الزحمه از اصل اموال مجاز است.

حکم موت فرضی غایب و دادن اموال به تصرف قطعی ورثه

برابر ماده 1019 قانون مدنی «حکم موت فرضی غایب در موردی صادر می‌شود که از تاریخ آخرین خبری که از حیات او رسیده است، مدتی گذشته باشد که عادتاً چنین شخصی زنده نمی‌ماند.»

مدتی که در پایان آن، شخص غایب برابر قانون عادتاً زنده فرض نمی‌شود و می‌توان صدور حکم موت فرضی را تقاضا کرد، حداقل سه سال و حداکثر 10 سال از تاریخ آخرین خبر غایب است.

پس از گذشت مدت مقرر، در صورتی که صدور حکم موت فرضی از طرف اشخاص ذی‌نفع تقاضا شده باشد، دادگاه پس از رسیدگی اقدام به نشر آگهی کرده و اشخاصی را که ممکن است از غایب خبری داشته باشند، دعوت خواهد کرد تا اطلاعات خود را در اختیار دادگاه بگذارند.

این آگهی سه دفعه متوالی و هر کدام به فاصله یک ماه در یکی از جراید محل و یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار تهران منتشر خواهد شد.

دادگاه وقتی می‌تواند حکم موت فرضی را صادر کند که یک سال از تاریخ نشر آخرین آگهی گذشته و حیات غایب معلوم نشده باشد. (مواد 1023 قانون مدنی و 155 قانون امور حسبی)

هرگاه ورثه غایب از قبل درخواست کرده باشند که اموال غایب به تصرف موقت آنها داده شود و طبق مقررات آگهی شده باشد، آگهی مجدد لازم نیست.

حقوق و اختیارات ورثه پس از صدور حکم موت فرضی بعد از صدور حکم موت فرضی غایب مفقودالاثر، اموال غایب به تصرف قطعی ورثه داده خواهد شد و از این پس ورثه مالک اموال مزبور شناخته خواهند شد و می‌توانند هر نوع تصرفی در آن داشته باشند.

پس از قطعیت حکم موت فرضی، تضمیناتی که از امین یا ورثه گرفته شده است، مرتفع خواهد شد.

طلاق غیابی همسر غایب یکی از نکاتی که همسر غایب ممکن است تقاضا کند، رها شدن از قید زوجیت مردی است که غایب مفقودالاثر شده است.

بر اساس قانون، هر گاه کسی چهار سال غایب مفقودالاثر باشد، همسرش می‌تواند از دادگاه تقاضای طلاق غیابی کند.

لازم به ذکر است در نکاح و نامه‌های امروزی بندی به عنوان شرط ضمن عقد قرار داده شده است که بر اساس آن، اگر مردی به مدت 6 ماه غایب شد و از وی خبری در دست نبود، همسرش بتواند از وی جدا شود.

البته اگر زوجین هنگام عقد، این بند را امضا نکنند، در این صورت زن باید چهار سال از زمان مفقود شدن فرد غایب صبر کرده و سپس از دادگاه، صدور حکم طلاق را تقاضا کند.

البته چه برای فرد غایب حکم فوت فرضی صادر شود یا زن به صورت غیابی بخواهد طلاق بگیرد، پس از صدور حکم فوت فرضی یا طلاق، زن باید چهار ماه و 10 روز عده وفات نگه دارد و نمی‌تواند در این مدت با شخص دیگری ازدواج کند.

حاضر شدن غایب اگر همسر فرد غایب از وی طلاق گرفته باشد، در صورتی که شخص غایب پس از وقوع طلاق و قبل از انقضای مدت عده (چهار ماه و 10 روز) مراجعت کند، نسبت به طلاق حق رجوع دارد.

این موضوع در حالی است که اگر بعد از انقضای مدت عده رجوع کند، دیگر حق رجوع ندارد و زندگی دوباره با همسر سابقش، منوط به پذیرش زن و جاری شدن صیغه نکاح است.

همچنین باید گفت که اگر زن دوباره ازدواج کرده باشد، امکان ازدواج دوباره هم وجود ندارد.

در خصوص اموال تقسیم‌نشده هم باید گفت که اگر بعد از صدور حکم فوت فرضی، غایب پیدا شود، کسانی که اموال او را به عنوان وراثت تصرف کرده‌اند، باید آنچه از اعیان یا عوض یا منافع اموال مزبور حین پیدا شدن غایب موجود است را مسترد کنند.

این در حالی است که اگر اموال تلف شده باشد و اثری از آن نباشد، دیگر غایب نمی‌تواند ادعایی نسبت به آنها داشته باشد.